

УДК 378.147:69
DOI 10.32999/ksu2413-1865/2019-86-52

КОМУНІКАТИВНО-СИТУАТИВНІ ЗАВДАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ БУДІВНИЦТВА ТА ЦИВІЛЬНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ

Лавінда С.Д., аспірант кафедри педагогіки та психології
Харківський національний університет внутрішніх справ

Стаття присвячена проблемі визначення дидактичних можливостей комунікативно-ситуативних завдань як засобу формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців із будівництва та цивільної інженерії на заняттях з української мови за професійним спрямуванням. Незважаючи на те, що питанню використання комунікативно-ситуативних завдань як педагогічному засобу присвячено велика кількість наукових доробок, можемо констатувати той факт, що формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців із будівництва та цивільної інженерії не було предметом спеціальних досліджень.

Ключові слова: *інтерактивний метод, комунікативно-ситуативні завдання, освітній процес, професійно-комунікативна компетентність, фахівці з будівництва та цивільної інженерії.*

Стаття посвящена проблеме определения дидактических возможностей коммуникативно-ситуативных заданий как средства формирования профессионально-коммуникативной компетентности будущих специалистов по строительству и гражданской инженерии на занятиях по украинскому языку по профессиональному направлению. Несмотря на то, что вопросу использования коммуникативно-ситуативных задач как педагогическому способу посвящено большое количество научных разработок, можем констатировать, что формирование профессионально-коммуникативной компетентности будущих специалистов по строительству и гражданской инженерии не было предметом специальных исследований.

Ключевые слова: *интерактивный метод, коммуникативно-ситуативные задания, образовательный процесс, профессионально-коммуникативная компетентность, специалисты по строительству и гражданской инженерии.*

Lavinda S.D. COMMUNICATIVE-SITUATIONAL TASKS AS MEANS OF PROFESSIONAL AND COMMUNICATIVE COMPETENCE FORMATION OF FUTURE SPECIALISTS IN CONSTRUCTION AND CIVIL ENGINEERING

The article is devoted to the problem of determining the didactic capabilities of communicative and situational tasks as a means of forming the professional-communicative competence of future specialists in construction and civil engineering in classes on the Ukrainian language in a professional direction. Despite the fact that the use of communicative and situational tasks as a pedagogical tool is devoted to a large number of scientific advancements, we can still ascertain the fact that the formation of the professional-communicative competence of future construction and civil engineering specialists was not the subject of special research.

In this article, we tried to prove that the student becomes an active subject of the educational process under the direct supervision of the teacher in the process of using the communicative and situational tasks, which has a positive effect on the many qualities formation, in particular professional and communication

There is a mastery of new terminology, familiarization with new vocabulary, the use of speech clichés in the process of working on the communicative and situational tasks. The correct use of grammatical forms and syntactic constructions is important during the oral presentation of the decision. Students speech should meet all of the orthoepic norms and be stylistically appropriate.

The material of the communicative and situational tasks should provide the future specialist with the opportunity to apply professional knowledge. Professional knowledge and confidence in the ability to solve the problem is an incentive for the formation of professional and communicative competence at the classes of Ukrainian language for the professional purpose.

Therefore, we can say that in the context of this scientific search the expediency of using the communicative and situational tasks for the purpose of professional and communicative competences formation of future specialists in construction and civil engineering during studying at higher educational institutions was justified.

Key words: *interactive method, communicative and situational tasks, educational process, professional and communicative competence, construction and civil engineering specialists.*

Постановка проблеми. В основу взаємодії людей у суспільстві покладено процес обміну інформацією, обмін ідеями, обмін думками. Реалії сучасного світу вимагають особливої уваги до проблеми формування

професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців із будівництва та цивільної інженерії як основи їх діяльності.

Основою професійно-комунікативної компетентності будь-якого фахівця є поєднання

складників фахової компетентності, комунікативної компетентності й постійного самовдосконалення. Фахова, або професійна, компетентність забезпечує здатність майбутнього фахівця до виконання фахово спрямованої діяльності; це спроможність суб'єкта до виконання професійних обов'язків. Щоб бути конкурентоспроможним на ринку праці, майбутні фахівці з будівництва та цивільної інженерії мають володіти відповідними вміннями, які засвідчують рівень їх професійно-комунікативної компетентності.

Отже, можемо стверджувати, що компетентнісний підхід в освітньому процесі під час навчання в закладах вищої освіти є важливою умовою якісної підготовки фахівця будь-якого профілю. Сьогодні майбутній фахівець має володіти цілою низкою навичок, які сприятимуть ефективному здійсненню професійної діяльності.

Постановка мети. Метою статті є визначення дидактичних можливостей комунікативно-ситуативних завдань як засобу формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців із будівництва та цивільної інженерії на заняттях з української мови за професійним спрямуванням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади застосування сучасних технологій в освітньому процесі досліджено в роботах І.М. Богданової, А.А. Вербицького, О.В. Козлова, В.І. Матірко, М.Л. Разу, В.А. Семиченко, С.О. Сисоєвої, Ю.П. Сидоренко, П.М. Щербаня та інших дослідників. Інтерактивні методи навчання інтенсивно запроваджували в освітню практику таки вчені, як Л.К. Асімова, О.В. Баєва, Н.Н. Богомоллова, Л.П. Голенок, Ю.Н. Ємельянов, В.П. Захаров, Д.Н. Кавтрадзе, Е.А. Михайлова, А.П. Панфілова, В.Я. Платанов, О.І. Пометун, Л.В. Пироженок, А.М. Смолкін, Я.В. Тарабанова, Г.В. Турчинова, Н.Ю. Хрящева, В.В. Ягоднікова та ін. Питання про ситуативні завдання має солідну історію як у лінгвістиці, так і в методиці. Цією проблемою переймалися багато науковців, серед яких А. Алхазішвілі, Л.В. Артемова, Д.І. Ізаренков, О.М. Леонтьєв, Ю.І. Пассов, С.Л. Рубінштейн, В.Л. Скалкін та багато інших. Проте аналіз цих робіт засвідчує, що питання використання комунікативно-ситуативних завдань на заняттях з української мови за професійним спрямуванням з метою формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців із будівництва та цивільної інженерії потребує подальшого дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування і становлення професійно-комунікативної компетентності студентів, як зазначає О.Е. Кравченко-Дзондза, «позитивно впливає на професійний рівень

майбутніх спеціалістів, їхню творчу самореалізацію, удосконалення їх діяльності, а саме це необхідно майбутнім фахівцям для адекватної орієнтації в усіх сферах суспільного життя. Навчально-виховний процес має також забезпечувати формування готовності до професійної діяльності, у т. ч. й на мотиваційному рівні. Найважливішим завданням забезпечення загальноосвітньої та професійної підготовки студентів є їхній загальний розвиток, удосконалення мовної та комунікативної компетенції, досягнення такого рівня володіння діловим мовленням, який достатній для активної і плідної участі майбутнього фахівця у професійній діяльності. Формування комунікативної компетентності – це мета, завдання й проблема підготовки майбутніх фахівців для будь-якої професійної галузі, яка в умовах модернізації вітчизняної освіти, сучасної науки й виробництва набуває особливої актуальності» [4, с. 98].

На думку О.І. Пометун і Л.В. Пироженок, одним із кроків підвищення ефективності заняття є впровадження інтерактивних технологій. Науковці визначили умовну робочу класифікацію цих технологій за формами навчання. Вони розподіляють їх на чотири групи залежно від мети заняття та форм організації діяльності студентів:

- інтерактивні технології кооперативного навчання (робота в парах, ротаційні (змінювані) трійки, карусель, робота в малих групах);
- інтерактивні технології колективно-групового навчання (обговорення проблеми в загальному колі, мікрофон, мозковий штурм, дерево рішень);
- технології ситуативного моделювання (стимуляційні або імітаційні ігри, спрощене судове слухання, громадське слухання, розігрування ситуацій за ролями);
- технології опрацювання дискусійних питань (метод ПРЕС, займи позицію, зміни позицію, нескінчений ланцюжок думок, дискусія в стилі телевізійного ток-шоу, дебати) [5, с. 13–14].

Інтерактивна технологія – це організація навчання, яка забезпечує здобуття знань засобами спільної діяльності через діалог, полілог студентів між собою і викладачем. «Інтерактивний означає такий, що здатний взаємодіяти або перебуває в режимі бесіди, діалогу з ким-небудь (викладачем, іншими суб'єктами навчального процесу) або чим-небудь (комп'ютером)» [6, с. 21].

А.М. Адамова розглядає інтерактивність як безпосередній діалог, пов'язаний із високим рівнем розвитку техніки. Інтерактивне навчання, на думку науковця, – це навчання, занурене у спілкування. Форми навчання видозмінюються з трансляційних (передавальних) на діалогові, тобто засновані на взаєморозумінні та взаємодії [1, с. 9].

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, функціональне призначення якої – створення комфортних умов навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії усіх учасників; викладач і студент є рівноправними суб'єктами навчання. Обираючи інтерактивну технологію, на думку А.М. Адамової, необхідно дотримуватися певних правил організації такого навчання. Так, учасники повинні мати відповідну психологічну підготовку. До роботи слід залучити всіх учасників навчального процесу, після чого поділити групу на підгрупи, налаштувати учасників на серйозне ставлення до питань процедури та регламенту. Здійснення цих кроків повинно відбуватися в атмосфері довіри, природності, невимушеності, легкої прийємної бесіди [1, с. 10].

Під час формування професійно-комунікативної компетентності важливо, як вважає Є.М. Верещагін, «змістити акцент із репродуктивного і пояснювально-ілюстративного методу навчання на інтерактивні методи, що здійснюють послідовний інтегрований підхід до вдосконалення особистісних і професійних якостей студентів в умовах ефективності міжособистісної комунікації» [2, с. 41].

Т.І. Вірченко підкреслює, що «ефективність засвоєння професійного мовлення залежить не тільки від суті засвоєних студентами понять, термінів і правил, а й від відповідного добору матеріалу, який сприяв би засвоєнню фахової лексики, вільному продукуванню висловлювань на професійну тематику. Дидактичним матеріалом можуть слугувати: науково-популярні тексти з обраної спеціальності; матеріали, що висвітлюють внесок найвизначніших діячів науки, культури, мистецтва країни; термінологічні словники, у т. ч. й перекладні; періодична преса з майбутньої професії студента» [3, с. 35].

У процесі формування професійно-комунікативної компетентності важливо урізноманітнити подачу дидактичного матеріалу за допомогою різних методів і прийомів. Інтерактивний метод навчання значно сприяє покращенню комунікативних навичок у студентів. Основа цього методу – в колективному спілкуванні, зміст якого полягає в тому, щоб студенти змогли використати отриманий під час навчання досвід у реальних умовах спілкування. Цей метод характеризується інтенсивністю спілкування, зміною різних видів комунікативної діяльності, різноманітністю форм і прийомів. Він дозволяє активізувати мовний матеріал у процесі спілкування, розширити термінологічний запас, розвинути творчі здібності та критич-

не мислення, вдосконалити професійну та загальну культуру спілкування. Інтерактивні методи навчання – мобільне багаторівневе утворення, яке складається з низки різноманітних прийомів: спостереження, порівняння, конструювання, комунікативно-ситуативних вправ тощо. Провідним засобом створення комунікативних ситуацій вважаємо комунікативно-ситуативні завдання, що формують у майбутніх фахівців необхідність у спілкуванні та водночас мистецтво переконання, сприяють удосконаленню комунікативних умінь і навичок, забезпечують перехід від відтворення мовлення до його продукування.

Аналізуючи особливості професійної комунікації з боку соціальної психології та педагогіки, поєднуючи з власними спостереженнями на заняттях з української мови за професійним спрямуванням, можемо виокремити такі важливі аспекти, які виникають під час використання комунікативно-ситуативних завдань:

1. Наявність комунікатора й реципієнта. Це можуть бути як дві особи, так і група людей із кожного боку. Передбачається, що комунікатор – це автор ідеї інформації або особа, котра передає чиюсь інформацію, а реципієнт – це особа, якій адресовано повідомлення.

2. Необхідність шляхом спілкування досягти конкретної мети.

Комунікатор формулює мету комунікації. Крім психолого-соціологічних факторів, які обов'язково повинні мати місце, це ще й невербальні методи спілкування, емоційна наповненість змісту викладеного. Слід звернути увагу на відповідність мовленнєвим нормам, використання термінів і професіоналізмів, доречність стилю доповіді. Іншими словами, це професійно-комунікативна компетентність майбутнього фахівця з будівництва та цивільної інженерії.

3. Вплив учасників комунікативно-ситуативного завдання один на одного. Тут можемо спостерігати ситуацію, коли значення має не тільки зміст, інформація, але й форма повідомлення.

4. Ефективність кінцевого результату залежить від суб'єктів і ситуації, в якій вони опинилися.

У комунікативно-ситуативних завданнях моделюються мовні ситуації, тобто створюються умови, які залучають майбутніх фахівців у процес спілкування. Мовні ситуації, в яких вони опиняються, спонукають їх до висловлення, викликають потребу в спілкуванні. Розвиваючи вміння співвідносити зміст і форму висловлювань із мовленнєвою ситуацією, завдання цього типу дисциплінують мислення, формують уміння вибирати найдоцільніший варіант мовного матеріалу відповідно до конкретної ситуації спілкування.

Виділяємо важливі частини комунікативно-ситуативного завдання: місце спілкування, мету спілкування, реципієнта або адресата.

Наведемо приклад комунікативно-ситуативних завдань на заняттях з української мови за професійним спрямуванням.

Завдання 1. Ви – керівник щойно створеної будівельної компанії. Вам і вашій команді необхідно скласти місію компанії, без якої на сучасному етапі не можливо працювати, мати більш-менш окреслені перспективи розвитку. Звичайно, Вам і членам команди повинно бути зрозуміло: місія – це короткий вислів, що добре запам'ятовується. Ви повинні чітко розуміти, яку потребу буде задовольняти Ваша компанія, хто споживач ваших «послуг», чому ваші пропозиції в будівельній царині цікавіші за пропозиції ваших потенційних конкурентів. Місія компанії об'єднує зусилля всіх працівників (інвесторів, замовників, підрядників (будівельників, дизайнерів, архітекторів), співробітників інжинірингових фірм). Добре обізнані фахівці рекомендують використовувати прості речення, зрозумілі працівникам і людям, котрі існують за межами цієї компанії. Можна стверджувати, що місія – це гасло, яке відображає зміст існування будівельної компанії, її філософію, бачення місця в бізнесі, в регіоні, в суспільстві.

Складіть повідомлення, використовуючи термінологію, мовні кліше, професійну лексику.

Завдання 2. Ви – представник генпідрядника, якого запросили на збори членів житлово-будівельного кооперативу, де одним із питань порядку денного було утеплення фасаду будинку. Оскільки житлово-будівельний кооператив здійснює експлуатацію і ремонт житлового будинку й утримання прибудинкової території за рахунок власних коштів на засадах самооплатності, то вибір підрядника для проведення таких робіт проводиться дуже ретельно. У цій ситуації Ви запропонували ознайомитися з інформацією щодо матеріалів і видів утеплення панельного будинку. Для цього на зборах генпідрядником було презентовано кілька варіантів утеплювача: пінопласт, мінеральну вату, базальтову теплоізоляцію, пінополіуритан. Члени ЖБК отримали від менеджера генпідрядника обґрунтовану інформацію про запропонований варіант утеплення фасаду будинку.

Провести презентацію будівельних матеріалів, план передбачуваних ремонтних робіт, укласти договір мешканців будинку з підрядником, використовуючи мовні штампи та кліше.

Завдання 3. Уявіть, що на нараді у міського голови Вам, як представнику генпідрядника, потрібно довести доцільність вибору

покрівельного матеріалу для даху житлових будинків. Слід переконати замовника в необхідності використання саме цього виду покрівлі, враховуючи всі чинники, починаючи від дизайнерського рішення і закінчуючи силою вітру та кількістю опадів у регіоні в різні пори року. Ви, як підрядник, ознайомлюєте комісію з різними видами покрівлі: м'яким і жорстким, рулонним і штучним, плоским і профільним. Одні з них краще підходять для замських будинків і дач, інші – для міських будинків, треті – для господарських будівель. Щоб зробити конкретний вибір, треба мати уявлення про властивості кожного з покрівельних матеріалів.

Складіть доповідь, використовуючи не тільки професійну лексику, а й усталені словосполучення та мовні кліше: *згідно з розпорядженням, на підставі наказу, відповідно до чинного законодавства, порядок денний, поставити питання на розгляд, довести до відома, взяти до уваги, вжити заходів, надати допомогу, з боку адміністрації, обіймати посаду, повноважний орган, укласти договір, матеріальна відповідальність.*

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, у статті ми навели приклади комунікативно-ситуативних завдань, які можна використовувати на заняттях з української мови за професійним спрямуванням. Враховуючи дидактичні можливості зазначених інтерактивних завдань, вважаємо, що їх використання сприятиме формуванню професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців із будівництва та цивільної інженерії.

Перспективи наукових пошуків ми вбачаємо у подальшій роботі із запровадження інтерактивних методів навчання на заняттях з української мови в умовах профільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Адамова А.М. Інтерактивні форми роботи на уроках української мови та літератури. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2007. № 33(145). С. 8–10.
2. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура: лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. Москва : Русский язык, 1990. 246 с.
3. Вірченко Т.І. Інтерактивні технології формування мовної особистості: постановка проблеми. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. 2009. № 15. С. 33–40.
4. Кравченко-Дзондза О.Е. Педагогічні умови формування комунікативної компетентності студентів. *Педагогічні науки*. 2016. № 1. С. 98–103.
5. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / уклад. О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. Київ : АПН, 2002. 136 с.
6. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2003. 192 с.